

Zkouška ze syntaxe českého jazyka

A.

1. Pojmy: základní větné členy, základní skladební dvojice x základ věty / základová struktura, predikát jako organizující centrum větné struktury. Pojem „valence“: valence obligatorní a fakultativní. Syntaktické vztahy sémantické (koordinace, determinace, predikace) a formálněsyntaktické (kongruence, rekce, adjunkce). Větné ekvivalenty, jejich podle základního větného členu. Polovětné konstrukce.
2. Přísudek/predikát jako větný člen. Sémantická a formálněsyntaktická charakteristika přísudku/predikátu. Valence slovesa a přísudkových výrazů. Gramatický větný vzorec (GVV). Levá a pravá valence. Struktury bezpodměťové a podmětové.
3. Věty jednočlenné slovesné, jejich druhy podle významu a podle přísudkových výrazů.
4. Syntaktické struktury podmětové (s levou valencí) jednovalenční. Syntaktické struktury (s levou valencí) dvojevalenční a trojevalenční, popř. čtyřvalenční.
5. Podmět jako základní větný člen. Sémantický a formálněsyntaktický vztah podmětu a přísudku. Vyjádření podmětu různými slovními druhy.
6. Rozvíjející větné členy. Předmět, jeho významová a gramatická charakteristika. Vyjádření předmětu různými slovními druhy. Předmět a vztah řízenosti (rekce)
7. Přísluvečné určení a jeho typy. Různé způsoby vyjádření přísluvečného určení.
8. Přívlastek a jeho druhy. Přívlastek a jeho syntaktické vztahy k řídicímu jménu. Přívlastek shodný a neshodný. Přívlastek holý a rozvitý. Shodný přívlastek jednoduchý, několikanásobný a postupně rozvíjející. Shodný přívlastek volný a těsný. Doplněk a jeho vztahy k řídicím výrazům. Doplněk volný a těsný. Různé typy doplňku.

B.

1. Modalita výpovědi a komunikační funkce výpovědi. Výpovědní intonace.
2. Výpovědi s komunikační funkcí oznámení a přání.
3. Výpovědi s komunikační funkcí otázky. Typy otázek v češtině. Otázky pravé a nepravé. Jazykové prostředky pro vyjádření otázky v češtině.
4. Výpovědi s komunikační funkcí výzvy (rozkaz, zákaz, příkaz, nařízení, povel); Jazykové prostředky pro vyjádření různých typů výzvy v češtině.
5. Vyjadřování různých stupňů jistoty mluvčího. Vyjadřování možnosti, nutnosti a záměru.
6. Aktuální členění výpovědi. Aktuální členění výpovědi jako významový faktor slovosledu v češtině. Pořádek slov – faktor gramatický a rytmičtý. Věty kladné a záporné.
7. Pojem „souvětí“ v současné češtině. Termíny *věta hlavní* a *věta vedlejší*, kritéria rozlišování vět hlavních a vět vedlejších. Vztahy koordinace a subordinace mezi větami v souvětí. Druhy koordinačních vztahů (poměrů mezi větami).
Vedlejší věty podle větněčlenské platnosti. Vedlejší věty podmětové, vedlejší věty přísudkové.
8. Vedlejší věty předmětové. Vedlejší věty přívlastkové, vedlejší věty doplňkové.
9. Vedlejší věty přísluvečné. Vedlejší věty přísluvečné místní. Vedlejší věty přísluvečné časové. Vedlejší věty přísluvečné příčinné, účelové, podmínkové, přípustkové, zřetelové. Vedlejší věty vyjadřující průvodní okolnosti. Vedlejší věty přísluvečné způsobové v širokém slova smyslu (měrové, srovnávací, účinkové).

Studijní literatura:

- Čechová, M. a kol.: Čeština – řeč a jazyk. Praha: ISV, 2000
Grepš, M. – Karlík, P.: Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998
Grepš, M. – Karlík, P.: Skladba spisovné češtiny. Praha: SPN, 1986
Hauser, P. a kol.: Slovník jazykovědné terminologie. Brno: Nová škola, 2001

Hauser, P.: Cvičení ze současného českého jazyka. Skladba. Brno: Masarykova univerzita, 2002
(nové vydání)
Hauser, P.: Základy skladby češtiny. Brno: Masarykova univerzita, 2003
Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): Encyklopedický slovník češtiny. Praha:
Nakladatelství Lidové noviny, 2003
Mluvnice češtiny 3. Skladba. Praha: Academia, 1987
Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996 - 2. vyd.

Syntax českého jazyka I - Předpokládané typy úkolů v testu:

- Poznávání komunikační funkce výpovědi a naopak tvoření příkladů výpovědí s konkrétní komunikační funkcí.
- Určování druhů otázek
- Konkurence modálních sloves a jiných jazykových prostředků
- Poznávání větných členů
- Komplexní rozbor věty jednoduché (schéma, větné členy, syntaktické vztahy)
- Rozlišování vět podmětových a bezpodmětových
- Zápis větné struktury podle valence
- Tvoření konkrétních příkladů vět k větným vzorcům